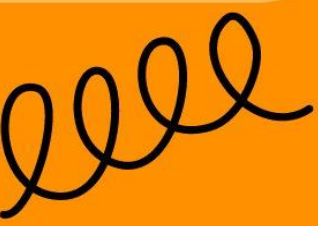

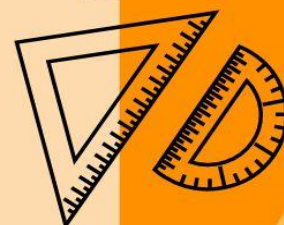
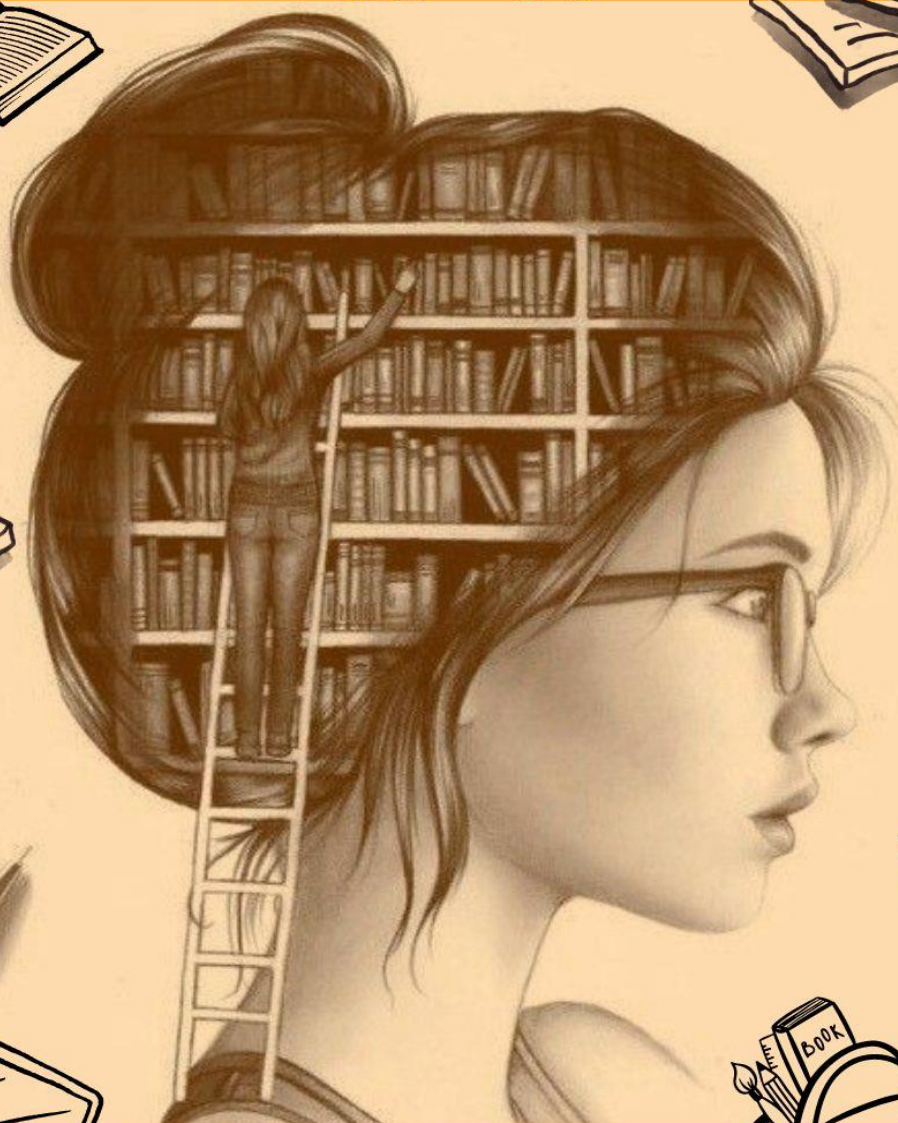
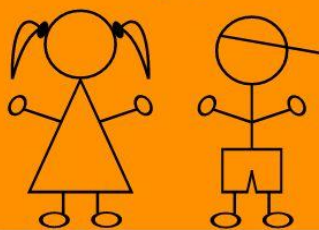
Тетяна КОЛТУНОВИЧ
Галина ЧУЙКО

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

навчально-методичний посібник

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Тетяна КОЛТУНОВИЧ

Галина ЧУЙКО

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Чернівці – 2024

УДК 159.923:37-[0517]072

Рекомендовано Вченою радою
факультету педагогіки, психології та соціальної роботи
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
протокол № 4 від 29 листопада 2023 року

Автори:

КОЛТУНОВИЧ Тетяна Анатоліївна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології дошкільної та спеціальної освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ЧУЙКО ГАЛИНА Василівна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Рецензенти:

МАЧИНСЬКА Наталія Ігорівна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка.

Радчук Галина Кіндратівна – доктор психологічних наук, професор, завідувачка кафедри психології розвитку та консультування Тернопільського національного університету імені Володимира Гнатюка

Колтунович Т.А., Чуйко Г.В. Психологічні особливості особистості педагога : навчально-методичний посібник / Т.А. Колтунович, Г.В. Чуйко. Чернівці: [б.в.], 2024. – 248 с.

У навчально-методичному посібнику систематизовано та представлено психологічні характеристики особистості педагога, розкрито психологічні проблеми педагогічної діяльності. Теоретико-інформаційний блок посібника доповнюють методичні рекомендації до вивчення тем, практичні завдання, запитання для самоконтролю, тестові завдання. Окремим розділом подано практикум.

Рекомендовано для використання здобувачами вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта», викладачами педагогічної психології.

УДК 159.923:37-[0517]072

© Колтунович Т.А., Чуйко Г.В., 2024

© Чернівецький національний

університет імені Юрія Федьковича, 2024

ВСТУП

Психологія педагогічної діяльності та особистості вчителя – один із розділів педагогічної психології, який досліджує:

- психологічні проблеми педагога (вихователя, учителя, викладача) як фахівця з функціями, що йому властиві (навчання і виховання здобувачів освіти (вихованців ЗДО, учнів, студентів), керівництво дитячими/студентськими колективами, діяльність поза межами закладів освіти, зв'язки з батьками чи особами, які їх замінюють, громадськістю тощо);

- взаємовідносини педагога зі здобувачами освіти (вихованцями, учнями, студентами та ін.), взаємини між самими педагогами, керівництвом закладу освіти, створення сприятливого морально-психологічного клімату у групах/класах, закладі освіти в цілому;

- формування самого педагога не тільки як вузького фахівця, але й як мислителя, громадського діяча, який спроможний формувати погляди й переконання інших, їх національну свідомість, зміцнювати добробут людей через пропаганду гуманних ідей, духовності тощо.

Проблема особистості педагога – одна з найбільш актуальних для педагогіки та філософії освіти.

Особистість педагога – це провідний, системотвірний компонент його професійної компетентності, система його ціннісних орієнтацій, мотивів, стилю індивідуальної діяльності, спілкування, що визначає його унікальність і неповторність.

Діяльність педагога поєднує у собі кілька напрямів: навчальну, виховну, розвивальну, організаційну роботу, роботу з батьками та громадськими організаціями закладу освіти тощо. Проте головне у педагогічній діяльності не окремих навчальний предмет, не знання у цілому, не «абстрактний об'єкт педагогічного впливу», а конкретна унікальна та неповторна дитина.

ψλstϕϕαεϖ—□□□□□□□□κ®□

РОЗДІЛ 1

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТОСТІ ПЕДАГОГА

Без особистості педагога — авторитетної, незламної, непохитної в очах вихованців — ідеал перетворюється в покинутий прапороносцем прапор, що лежить мертвим шматком тканини. Корінь багатьох бід виховання саме й криється на тому, що часто вихованця закликають іти за прапором в той час, як цей прапор ніхто не несе. Бути прапороносцем ідеалу, нести на своєму прапорі вогонь ідеального — ось у чому секрет педагогічного авторитету.

В.О. Сухомлинський

Притча про народження педагога¹

... Подейкують, що, коли народився учитель, до його колиски підлетіли три чарівниці.

Перша мовила: «Ти будеш завжди молодим, тому що поряд із тобою завжди будуть діти».

Друга чарівниця додала: «Ти будеш прекрасним душею та думками, тому що більш шляхетного покликання, ніж дарувати серце дітям, годі й шукати».

Третя чарівниця пророко заявила: «Ти будеш безсмертним, тому що твоє життя продовжиться у твоїх учнях».

І тут до колиски підійшла четверта, не вельми добра чарівниця, яка похмуро маніфестувала: «... але ти вічно будеш перевіряти зошити та контрольні роботи, а твій робочий день буде тривати 8 годин до обіду та ще 8 – після, ти постійно будеш думати про школу і лише про неї і ніколи не зможеш заспокоїтися. Отже, обирай, поки маєш час і можливість!».

Педагог відповів: «Звісно, ця чарівниця завжди з'являється надто несвочасно, і ті вчителі, котрі вирішили пов'язати своє життя зі школою, з навчанням і вихованням дітей, ніколи не зрадять своїй чудесній професії».

¹ Притча «Про народження вчителя». Сайт учителя української мови та літератури Валентини Лавриненко URL: sites.google.com/site/literaturnakartaostapavisni/вчителям/притча-про-вчителя (дата звернення: 10.10.2023)

Притча про вчителя та учня²

...Починався новий навчальний рік.

Учителька, класний керівник шостого класу в роздумах стояла перед своїм класом. Поглянувши на дітей, вона приязно сказала, що всіх їх любить, усіх рада бачити. Проте вона лукавила: серед дітей був хлопчик, якого вчителька не любила, він сидів за партою, зіщулюючись, ніби ховався за нею. Вона познайомилася з ним, як і з усім класом загалом минулого року. Вже тоді вона помітила, що він не грається з однокласниками, віддає перевагу самотності, його одяг брудний, та й запах від нього – ніби він тижнями не мився.

З часом ставлення вчительки до хлопчина настільки погіршилося, що вона ладна була підкреслювати червоним усе, що він пише, знижуючи йому оцінку до мінімуму.

Одного разу завуч школи попросив учительку проаналізувати характеристики учнів її класу, з початку навчання. Зрозуміло, що характеристики нелюбимого учня вона відклала на сам кінець. Коли ж нарешті дійшла до них – була відверто вражена.

Учителька, яка навчала його в першому класі, писала, що це розумна, блискуча дитина з променистою посмішкою, домашні завдання завжди виконує чисто й акуратно, безпомилково, а знаходиться поряд із ним – справжнє задоволення.

У другому класі вчителька зазначала, що це прекрасний учень, якого дуже

² Шевчук Ю. Тепер ви пахнете, як моя померла мама, – тремтячим голосом промовив Стасик. А математичка одразу незлюбила хлопчика у старих, засмальцьованих одяганках. 2019. URL: <https://osoblyva.com/category/prytchi/> (дата звернення: 09.09.2023).

цінують і поважають друзі, проте в сім'ї у нього негаразд: матір невиліковно хвора, а життя дитини вдома — постійна боротьба зі смертю.

Учителька третього класу помітила, що смерть матері приголомшила хлопчика. Він старається, як тільки може, проте батько ним не цікавиться, і це у результаті може вплинути на його навчання, якщо ніяк не допомогти.

У четвертому класі вчителька уже характеризувала хлопчика як необов'язкового, без інтересу до навчання та друзів. Він міг заснути навіть на уроці.

Прочитавши ці характеристики, вчительці стало дуже соромно за себе. Проте їй стало ще більш незручно, коли на новорічне свято всі діти принесли учительці подарунки, загорнуті в папір із блискітками та зав'язані кольоровими бантами. Подарунок же від нелюбимого учня був загорнутий у звичайний коричневий папір. Дехто з дітей захихотів, коли вчителька, розгорнувши папір, витягла звідти ручний обруч, у якому бракувало кілька камінчиків, і давно початий флакончик парфумів. Проте вчителька зупинила сміх, вигукнувши: «Який прекрасний дарунок!». Потім вона бризнула кілька краплин парфумів собі на зап'ястя.

Того дня хлопчик трошки затримався після уроків і, підійшовши до вчительки, прошепотів: «Тепер ви пахнете, як моя мама».

Коли він пішов, учителька довго плакала, не могла заспокоїтися. З того дня вона вирішила вчити дітей не лише шкільних предметів, але й людяності, бути добрими та співчутливими.

З плином часу колись нелюбимий учень став повертатися до себе колишнього: перетворився на одного з найліпших учнів у класі. Тепер, коли вчителька говорила, що всіх своїх учнів любить, він знав, що це стосується і його у першу чергу.

Через рік, коли в неї вже були інші учні, вчителька знайшла під дверима записку, де цей учень писав, що вона була найліпшою вчителькою для нього за усе його життя.

Вона залишилася його найліпшою на усе життя вчителькою і коли він став доктором наук. А одружуючись, він запитав її, чи погодиться вона на весілля зайняти місце, яке належить мамі нареченого.

Вона згодилася. А збираючись на торжество, одягла на зап'ястя колись подарований ним браслет і купила такі ж парфуми.

Обнявшись, зустрівшись, він подякував учительці за віру в нього, за те, що дала відчутти його значимість, вірити в свої сили та відрізнити добро від поганого. Та вона заперечила: «Помиляєшся, це саме ти навчив мене цьому. Я ж не знала, як варто вчити, поки не познайомилася з тобою...».

Притча про мудрого вчителя³

Одного разу чоловік упізнав у випадковому перехожому свого учителя з початкової школи. Він підійшов до старого вчителя і запитав, чи пам'ятає той його, він же був учнем цього чоловіка у молодших класах.

Учитель відповів, що справді, пам'ятає, третьокласником, і запитав, чим той займається тепер.

Молодий чоловік відповів, що став учителем, викладає. Адже колишній педагог так вплинув на нього, що і йому захотілося навчати та виховувати власних учнів.

Старий учитель поцікавився, як саме він вплинув на вибір юнака.

І той у відповідь пригадав історію, яку сам старий учитель міг забути.

Одного разу однокласник теперішнього юнака прийшов до школи з красивим і, очевидно, досить дорогим наручним годинником, подарованим батьками. Знявши його з руки через якісь обставини, хлопець поклав годинник у ящик парти. Коли ж захотів знову взяти годинник – у парті його вже не було, він зник.

Справа в тому, що будучи третьокласником, теперішній молодий юнак дуже хотів мати такий наручний годинник, тому, не зумівши стриматися, узяв його з ящика парти. Коли ж власник годинника, не знайшовши його, у сльозах відійшов до вчителя та поскаржився на крадіжку, той, обвівши дітлахів суворим поглядом, попросив того, хто взяв цей годинник, повернути власнику.

³ Притча про мудрого Вчителя. Прочитася за 2 хвилини, а запам'ятаєш на все життя! URL: <https://zatyshok.net.ua/17019/> (дата звернення: 12.08.2023)

Злодію було дуже соромно при цьому, проте віддавати годинник він не хотів, тому й не зізнався.

Тоді старий учитель замкнув двері класу і зажадав, щоб усі учні вишикувалися вздовж стіни, сказавши, що він має перевірити кишені учнів, але за умови, що всі вони заплющать очі. Усі погодилися, проте «злодій» почувався не найліпше. Він вважав, що це найганебніший вчинок його життя.

Учитель рухався від одного учня до іншого, оглядаючи кишені. Витягнувши годинника з кишені цього учня, вчитель не змінив своєї поведінки – так само продовжував рухатися до кінця ряду. Потім повідомив дітям, що все добре, очі можна відкрити. Годинник повернувся до свого господаря. Учитель же ніяк не прокоментував те, що сталося.

На думку юнака, вчитель у той день врятував не лише честь і гідність свого маленького учня, але і його душу, не назвавши його нікчемним злодієм чи брехуном (бо ж він не зізнався). Вчитель нічого не сказав тоді навіть цьому учневі.

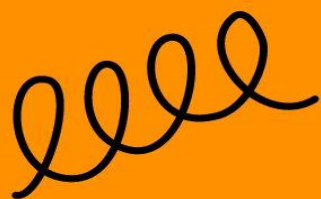
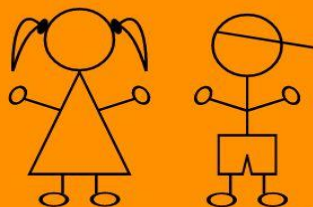
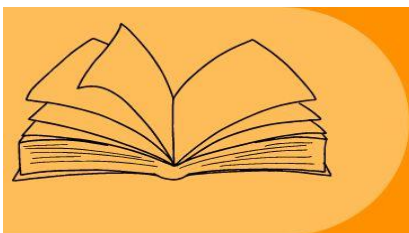
Юнак оцінив це як вчинок справжнього Учителя, який не міг дозволити собі заплямувати честь юного учня. І вирішив сам стати вчителем.

Обидва кілька хвили мовчали після історії, пригаданої колишнім учнем. А тоді молодий вчитель запитав старого: «Коли я вас сьогодні зупинив, хіба ви не пригадали цей епізод?». На що старий учитель відповів: «Справа у тому, що тоді я перевіряв ваші кишені, також заплющивши очі»...

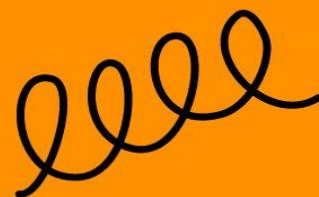
ustQQæOŵ—□□□□□□□□□□Ж®□

ψλstϕϕαεϖ—□□□□□□□□□□Ж®□

ψλstϕϕαεϖ—□□□□□□□□□□Ж®□

Вчительство...
велике діло любові,
терпеливості й
абпегації
(Іван Франко)

Програми в усіх школах
одні й ті ж, підручники
однакові, але школи різні,
тому що різні вчителі.
Школа – це передусім
учитель. Особистість
учителя – наріжний
камінь виховання.
В.О. Сухомлинський

